

Zanimljiva opažanja iz života nekih ptica u Hercegovini i u Bugarskoj¹⁾.

Priopćio

Eugen pl. Pagliarucci, gradski geometar u Mostaru.

a) O kumri [*Turtur risorius decaocto* (Friv.)] u području grada Mostara.

Orientalnu kumru, što obitava u području grada Mostara, ne će sigurno niko zamijeniti s onom srodnicom, što ju narod obično naziva „kumrom“, a koja je najobičajnija kaveska ptica cijele svoje familije.

Ova istočna kumra u nas je jedina vrsta goluba, koja će svojom živahnošću razveseliti ljubitelja prirode. Doduše ima u najbližoj okolini, po kršu, gotovo svukud divljih golubova; no dok je primjerice u Sarajevu divlji golub tako običan, da ga nazivaju džamijskim ili kućnim golubom, ne će da se nastani u samom Mostaru.

Svakom putniku, koji ima smisla za životinjstvo, mora u Mostaru upasti u oči njegov vijerni stanovnik, — kumra.

Ona oživljava cijelu varoš, a gnijezdi po tavanima kuća i po munarama, pa i po drveću perivoja uz „hotel Narentu“, uopće po svim ovećim baščama.

Pri najvećoj pripeki, koja ljudima već nesnosna postaje, kumre se, „smijući se“, sunčaju po onim primitivnim dimnjacima, po šljemenima kuća ili na najvišem vrhu munara. One se sasama drukčije glasaju nego nama dobro poznata njena srodnica, što se drži po kavezima; glas joj je dalekosežno „hii-hii-hii“ ili „hu-hu-hu“, sa poskočnim (—) ritmom poput glasa prepeličinoga.

Kao prijatelj prirode moram iskreno priznati, da se u onim tugaljivim, često puta pustim mostarskim ulicama, koje me podsjećaju na varošice i sela Istre, hrvatskoga primorja i okolice Rijeke, živahnost te ptice vrlo ugodno dojmima ljudskoga srca. Zamislite sebi putnika, čije se oko umorilo kružeći po pustoj okolini, golim stijenama, po prozorima provigjenim rešetkama, pa kad u takovoj sumornosti opazi stvora, što svojim dražesno kružećim lijetom, nestašnim razmetanjem ili draganjem vazda ljubavljü obuzetih parova oživljava mrtvilo i dosadnu jednoličnost, pak ćete doći do osvjedočenja, kako u takovim časovima na sebe privlače pažnju one milene vlastitosti toliko opjevanog golubijeg roda, pa kad se još sva ta lijepa svojstva razvijaju u potpunju slobodi, koju našoj krilatici može da pruži još jedino pravi muslimski Istok i — Mostar!

Ovdješnji žitelji kao i lovci tvrde, da je taj golub prijašnjeg vremena donšan ovamo po hadžijama i tako se ovdje nastanio. Poslije da su se kumre sasvim prilagodile ovdješnjoj klimi i postale stalnim stanovnicima Mostara. Premda moram priznati, da pojedini eksemplari kumre prezimljuju u Mostaru, ipak sam od početka marta vigjevao sve više i više kumra; to sam doživio kroz dvije godine te držim, da kumre ovdje u glavnome ne provode zimu²⁾.

Kumru nije moći u području grada Mostara opaziti u većim jatima, no u vrijeme gnijezdenja, a to je ljeti, može ih se vidjeti samo u parovima, a istom u jesen, pošto je briga oko podmlatka već minula, vigjevaju se po mostarskim baščama u udruženjima od pet do šest komada.

Izvan područja grada Mostara rijetko je kada vidjeti kumru.

Na koncu ću još spomenuti, da sam god. 1892. u Biogradu takogjer naišao na kumre, ali ne u tolikoj množini kao u Mostaru.

¹⁾ Isporedi naš Glasnik 1902., sv. 2., str. 295. i 296.

²⁾ Po drugoj verziji samo se prividno smanjuje broj kumri u Mostaru pri nastupu zimskog doba; one se naime tada povlače u nutrašnjost teško pristupaćih stanbenih kompleksa muslimskih dijelova grada.

b) Opažanja o malom i velikom potrku (droplji) u Bugarskoj na dónjem Dunavu.

Potrki mali ili mala droplja (*Otis tetrax*). Čim šumska šljuka napusti ona mjesta, što ih odabere za prolazni boravak prilikom proljetnoga putovanja, te čim se pojavi u svojoj ljetnoj postojbini i legalu, nastaje u sjevernoj Bugarskoj, naročito u žitorodnim krajevima Rahova i Tutrakana, dolazak malog potrka; to se zbiva ponajviše koncem aprila.

Ovu pticu, koja u onim krajevima nije česti gost, posmatrao sam svake godine po 20 dana po prilici; vazda je to bivalo proljećem, od kuda zaključujem, da se ona tamo samo prolazno zadržava prilikom svoje redovite seobe.

Za boravak u spomenutim predjelima bira mali potrk samo ozimske usjeve, jer je vlat ovoga usjeva u to vrijeme već toliko porasla, da mu pruža dovoljno zaklona i zaštite protiv skitajućih se ptica grabilica.

Nailazio sam na njega i u močvarama oko Rahova, no samo ondje, gdje je bilo ovećih, suhlih, šašom na rijetko zaraslih prostora, ali i tu uvijek tek pojedince.

Niti u močvarama niti u ozimskom usjevu nijesam nailazio u tom razdoblju, to jest od početka pa do 20. maja, malog potrka sparena, već uvijek pojedince, i to na prostoru od kakova četvrt četvorna kilometra po jedan komad, ponajviše u najgušćem žitu.

Pri tamošnjem lovljenju dešavalo se često puta, da je mali potrk prhnuo upravo meni pred nogama, pa jesam li ga prvim hitcem promašio, morao sam ponajviše okaniti se daljnijega lova za njim. Tako me jednog zamami mali potrk, kad sam ga, ne bivši pripravan, promašio, na potjeru, koja je uzaludno trajala skoro dva sata a u duljini od nekoliko kilometara.

U Bugarskoj mi je uspjelo, da sam ulovio tek dva komada ove lijepe ptice. Nabasao sam na nje u žitu, baš kad se predadoše ljubavi, i tako mi pogje za rukom iznenaditi ih i ubiti.

Način lijeta malog potrka sličan je lijetu velike patke. Kad se naprasno dignu, čuje se sasvim osebujna lüpa krilá, koja se ne da isporučiti sa lupom, što ju prouzroče druge ptice iste veličine. Meni se čini, da se mali potrk diže kao s nekim naporom. Kad je već u potpunom lijetu, tada mu se potpuno razabiru zamasi krila, a opetuju se u intervalima; može se reći, da mu je lijet veoma napredan i lijep.

Neki eksemplari, koji uzletješe u neposrednoj mojoj blizini, te na koje ne htjedoh pucati samo da ih uzmognem posmatrati, padoše na 150—200 koraka daleko od mene, a svaki put sam primjetio, da mali potrk u najbržem lijetu naprasno, gotovo kao šumska šljuka, kćkastim prelomom pravca običava se spuštati.

Prilikom mog tromjesečnog boravka u Sofiji vidjeo sam u septembru 1892. nekoliko taze ubijenih primjeraka malog potrka. U Sofiji sam običavao loviti samo u mjesecu oktobru, poglavito šumske šljuke, pa stoga nijesam imao prilike da tamo posmatram male potrke; no držim da moje mišljenje nije pogrešno, da mali potrk gnijezdi u prostranoj ravnici oko Sofije¹⁾.

Potrki veliki ili velika droplja (*Otis tarda*). O velikom potrku saopćeno mi je iz ponzdanih, kneževsko bugarskih časničkih lovačkih krugova, da se po prostranim nizinama nikopoljskim (na dónjem Dunavu) naseljava zimu u čitavim jatima.

Kod Tutrakana obitava neki iseljenik iz Foče, imenom Ljubotić, koji mi je lično poznat; tomu lovcu dogodilo se u februaru 1895., da su mu nekog maglovitog dana a prilikom lova na zečeve preletjela nisko nad glavom dva velika potrka. Pošlo mu je za rukom da ubije jednoga sačmom zečarom, pa sam imao prilike vidjeti ovaj lijepi eksemplar.

Ni prije ni poslije nijesam doznao za drugi koji slučaj, da bi se veliki potrk u tom kraju zadržavao.